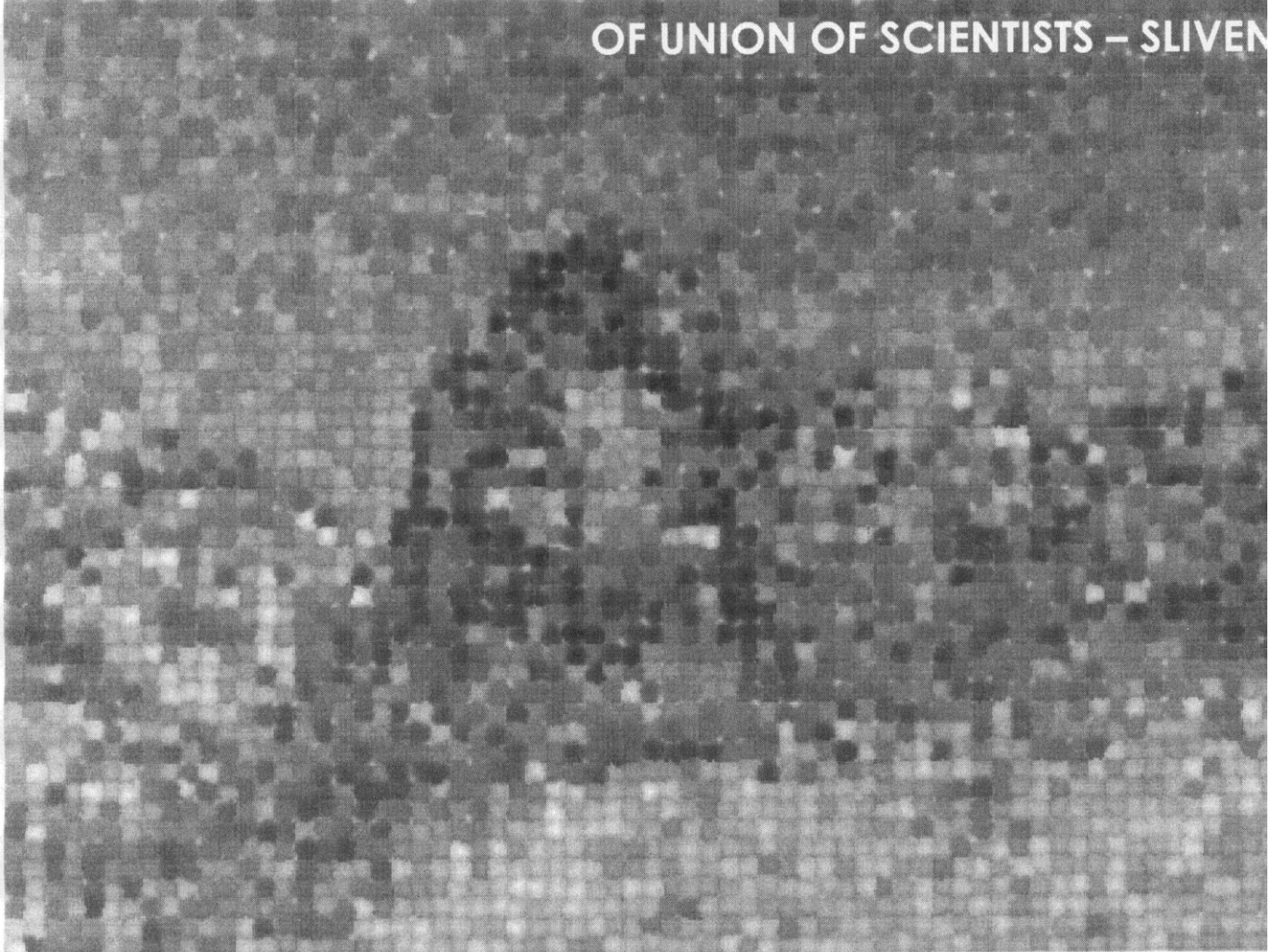

ANNOUNCEMENTS

OF UNION OF SCIENTISTS – SLIVEN

volume
35
book 2
2020

Union of scientists in Bulgaria - branch Sliven

Journal

ANNOUNCEMENTS
OF UNION OF SCIENTISTS – SLIVEN

---

in

- Technical sciences
- ✓ Social and Healthcare sciences
- Natural sciences

Списание
ИЗВЕСТИЯ НА
СЪЮЗА НА УЧЕНИТЕ – СЛИВЕН

в областта на

- Технически науки
- ✓ Социални и медицински науки
- Естествени науки

*The volume is dedicated
to the International Science Conference
EDUCATIONAL TECHNOLOGIES 2020*

CONTENTS

Social and Healthcare sciences

Krasimir SPIROV, Maya ILIEVA

BLENDING LEARNING, A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF THE EDUCATION. EIGHT YEARS BLACK BOARD IN THE FACULTY OF ENGINEERING AND PEDAGOGY OF TU-SOFIA . 7

Anna TATARINCEVA

LANGUAGE STUDY: THE LINGUISTICALLY GIFTED AND TALENTED STUDENTS..... 12

Nadia Iv. ILIEVA, Elena Hr. BOIADJIEVA, Ivalina Sv. MARINOVA

STUDY OF THE ACADEMIC LEARNING ENVIRONMENT IN CHEMISTRY IN HIGHER VOCATIONAL EDUCATION..... 20

Margarita I. TENEVA

IS THERE A NEED FOR SOFT SKILLS IN ENGINEERING? 26

Marlena Y. DANEVA, Marina K. NIKOLOVA

SOME ACTIONS AGAINST DROP-OUT OF ROMA CHILDREN OF EDUCATIONAL SYSTEM..... 30

Svetlana A. KOLODA, Li XIOTAO

FORMS OF INTRODUCING TALENTED YOUTH TO RESEARCH ACTIVITIES IN CHINESE UNIVERSITIES 35

Marina I. DIMITROVA

INDEPENDENT RESEARCH ACTIVITY OF MASTERS IN THEIR PEDAGOGICAL PREPARATION 41

Natalya D. PARSHINA, Petr V. MENSNIKOV, Vitaly A EPSHTEYN

THE ROLE OF A CULTURAL COMPONENT IN A MODERN ACADEMIC ENVIRONMENT 45

Desislava Og. PARUSHEVA

THE GAME IN EDUCATIONAL TRADITIONS 49

Kalina I. BELCHEVA, Yurii P. KLISSAROV

THE PROCESS OF DIGITAL TRANSFORMATION IN LEARNING..... 54

Angel H. OGNYANOV

IMPLEMENTATION OF INNOVATION IN PEDAGOGICAL ACTIVITY OF TEACHERS..... 58

Rumen V. YANKOV

MOVEMENT OF SOLID IMPURITIES IN HORIZONTAL TURBULENT FLOW 64

Plamen G. MATSINSKI, Hristo V. UZUNOV, Silvia V. DECHKOVA

INVESTIGATION OF THE IMPACT OF THE ELEMENTS OF THE VIRTUAL LEARNING ENVIRONMENT "BLACKBOARD" - "ZOOM" ON STUDENTS 'LEARNING ATTITUDES..... 69

Ivelina H. METODIEVA, Stoyan H. BOZHKOVA

USE OF SPECIALIZED ENGINEERING SOFTWARE PRODUCTS IN DISTANCE LEARNING OF ELECTRICAL ENGINEERING STUDENTS..... 76

Kaloyan P. DIMITROV EXPERIMENTAL PLANNING IN PRODUCTION CONDITIONS FOR DETERMINATION OF THE TECHNICAL CONDITION OF MACHINES	80
Desislava Hr. ANDROVA SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN THE CURRICULUM OF TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP	85
Yuri K. ZHELYAZKOV STUDY OF HYBRID PASSIVE OPTICAL NETWORK IN THE EXCHANGE OF INFORMATION IN ACTIVE ADAPTIVE ELECTRICAL NETWORKS	89
Konstantin KOSTOV, Neven KRISTEV INVESTIGATION OF THE INFLUENCE OF SUB-COOLING THE LIQUID REFRIGERANT AGENT AT THE OPERATION OF A ONE-STAGE REFRIGERATION MACHINE.....	93
Margaret V. SIVOVA, Stanimira N. DIMITROVA DESIGN AND CONSTRUCTION OF ADAPTED FOLK COSTUME	99
Kolyo T. ARSHIKOV, Mariana Sl. IVANOVA, Ivan St. PETROV, Maria V. GRAMENOVA- ANGELOVA DETERMINATION OF THE COMPOSITION OF MAIN COMPONENTS IN ENGINE EXHAUST GASES	105
Snejana KONSULOVA, Stoyan BOZHKOVA, Ivelina METODIEVA ETHICS IN THE OF PROFESSIONAL EDUCATION STUDENTS 3.8. ECONOMY	111
Andreas CHARALAMBUS, Nadya KOLEVA DETERMINATION OF THE THREAD LENGTH IN THE KNITTING PROCESS	116
Ekaterina I. PETKOVA THE TOPIC "NATIVE AND FOREIGN" IN THE LITERARY EDUCATIONAL DISCOURSE IN V-VII GR.....	118
Ekaterina I. PETKOVA COMPETENCES AND APPROACHES IN CONTEMPORARY LITERARY AND EDUCATIONAL DISCOURSE	123

ТЕМАТА „РОДНОТО И ЧУЖДОТО“ В ЛИТЕРАТУРНООБРАЗОВАТЕЛНИЯ ДИСКУРС В V-VII КЛ.

Екатерина И. ПЕТКОВА

THE TOPIC "NATIVE AND FOREIGN" IN THE LITERARY EDUCATIONAL DISCOURSE IN V-VII GR.

Ekaterina I. PETKOVA

ABSTRACT: *The research focuses on current literary education strategies and approaches to comment on the topic of "native and foreign", problematized in the literary works studied in fifth, sixth and seventh grade (second junior high school). Set in the literature curriculum for 11th grade, this topic unfolds in a number of works intended for study in the two high school stages (grades 8-10, grades 11-12).*

KEYWORDS: *thematic principle for teaching literature, intertextual connections and correlations, literature curriculum*

Въведение

Настойчивият говор на съвременните български учени (литературоведи, методици и педагози) за отказ от литературнообразователните стереотипи, търсената през последните три десетилетия корелация между научни достижения и образователни практики намират своеобразен отклик в действащата нормативна база – новите учебни програми по литература с доминиращ тематичен принцип¹ за нейното преподаване.

Подобни институционалните решения обаче не се приемат еднозначно в професионалното поле. Поляризацията на педагогически позиции става видна от публично споделеното: „Според учители по български език и литература, този начин на преподаване не е добър и ще затрудни учениците.“ (Димитрова, Е., Няголова, Н. 2018)².

Между другото, това не е първият казус в българската образователна сфера – да припомним публичния, широко огласен от медиите, дебат около Вазов и неговото творчество след 1989 г. и отново през 90-те „възвращения“ около канон-конструирането в тукашна среда; по традиция възникващите дискусии сред педагоги-

ческата колегия при въвеждането на нови учебни програми. Причината за това вероятно се корени в образователните нагласи – трудно се съвместяват „старо и ново“; някогашни „образователни“, „възпитателни“ и „развиващи цели“ и днешни литературнообразователни компетентности – в крайна сметка трудно се надмогва постигането единствено на знания и умения, които безспорно са необходими, но вече недостатъчни.

Фундирането на компетентностния подход в съвременните представи за литературна образование е наложително, и това е факт, който не подлежи на коментар. Проблематично се оказва намирането на актуални литературнообразователни стратегии и методически подходи, чрез които става възможно отиването „отвъд знанията и уменията“ (Л. Милушева).

Изложение

Публикацията се съсредоточава върху темата „родното и чуждото“ в литературнообразователния дискурс във втори прогимназиален етап (V-VII кл.), който съгласно действащия Закон за предучилищното и училищното образование (МОН 2015) заема средищно място в

¹ Р. Йовева обяснява приложението на тематичния принцип по следния начин: „... при изучаване на художествени текстове със сходни теми и проблеми или относими към един тематичен кръг. Чрез подобно структуриране на материала е възможно съпоставяне и диференциране на творби от различни жанрове.“ (Йовева 2008: 25).

² Става въпрос за новите учебни програми по литература за XI. и XII. кл. в които доминиращ е тематичният принцип за структуриране на учебното съдържание. (виж МОН 2018а, МОН 2018б).

литературното образование. Втори прогимназиален етап продължава достигнатото от предходния образователен етап (I – IV кл.), като същевременно подготвя учениците за специализираната подготовка по учебната дисциплина в двата гимназиални етапа³.

Тематичният принцип на структуриране на учебното съдържание и полагащото му се място в учебните програми по литература

Принципите на структуриране на учебното съдържание по литература са открити в труда на Р. Йовева „Методика на литературното образование“ (Йовева 2008). Изследователката анализира особеностите на жанровия, тематичния и хронологическия („историческия“) принцип, като отбелязва, че последният (хронологическият) намира своето приложение най-вече при изучаването на българската и другите европейски литератури в гимназиален етап. Следването на хронологията има своите основания – насочва към съответния културен контекст, откроява характерните особености на литературното поле, в което пребивават авторът и неговото творчество. „Но времевата последователност в структурирането на материала е особено опасна с подвеждането на учениците при изучаването на автори от една епоха – създава им впечатление за отсъстваща едновременност и многообразие в литературата – по логиката Иван Вазов създава разказите си, след него – Елин Пелин, след него – Йордан Йовков и т.н., докато много от текстовете им са създадени в едно десетилетие (Вазов и Елин Пелин, Елин Пелин и Йовков)... Хронологичният принцип, ако продължава да бъде генерализиран, тотално прилаган, ще продължи да наслагва анахронични представи за процесуалния характер на литературата.“ (Йовева 2008: 26)

³ Въпреки че образователните степени, както и учебните програми по литература, след въвеждането на ЗПУО (МОН 2015) са променени, концепцията за поднасяне на учебното съдържание съобразно възрастовите особености и познавателното равнище на учениците запазва своята същност. Тя е представена от Теменуга Тенева в „Урокът по литература I.-12. клас“: „Така първоначалното (синкретично, във все още неразчленим контекст) възприемане на литературата в периода I-IV клас започва volume 35 (2), 2020 ISSN 1311-2864 (print) Union of scientists in Bulgaria - branch Sliven

Тематичният принцип и неговата проекция в методическите подходи за преподаване на литература

Според популярния литературовед Клео Протохристова тематичният принцип за преподаване на литература предопределя и съответните подходи – тематичния и междутекстовия. Тематичният подход е фундаментален за литературната образованост, но приложението на междутекстовия (подход) е с не по-малка значимост, като границата между тях е много крехка. Изследователката концептуализира ролята на двата подхода за литературното образование, като отбелязва, че началото се поставя с тематичния подход и тясно свързаните с него междутекстови връзки и съотнасяния. (Протохристова 2017)⁴.

В подкрепа на научните тези на Р. Йовева и К. Протохристова могат да бъдат приведени становища и на други авторитети в днешните литературоведчески и методическите среди (виж Георгиев 1999, Дамянова 2012, Радев 2015, Панов 2000, Тенева 2005 и др.).

Темата „родното и чуждото“ в литературно-образователния дискурс в пети, шести и седми клас

В програмите е посочено, че „литературните компетентности може да се изграждат на базата на посочените в програмата творби и на други тематично близки текстове по избор на учителя“ (виж МОН 2015б, МОН 2016, МОН 2017), поради което някои от цитираните произведения не са включени в действащите учебни програми, но са включени с оглед смислопораждащия потенциал на породените междутекстови връзки.

Обективно предпоставено от институционално регламентираните учебна програма и хорариум часове, литературното образование е зависимо и от „посредника“ между нормативната база и участниците в учебния процес (ученик-учител) – учебника по литература. В настоящото изследване са обгледани учебниците по

да се обяснява (анализира) чрез инвариантните характеристики на творческата й същност в границите V – VIII клас, за да стане възможен и нейният контекстуален (обобщителен) прочит (интерпретация) в последната образователна степен. (По-подробно виж Тенева 2005: 82-88).

⁴ По-подробно становището на Протохристова виж в <http://webinars.school.bg/anu/>.

литература (за съответния клас) с ръководител на авторския колектив професор Клео Протохристова – литературоведа, на когото настоящата разработка е особено задължена. (Вж. Литература. 5. клас. 2016, Литература 6. клас 2017, Литература 7. кл. 2018).

Темата „родното и чуждото“ се въвежда в пети клас с мотива за родното, интерпретиран при изучаването на фолклорните текстове „Тримата братя и златната ябълка“, „Троица братя града градяха“, на литературната творба „Хайдуте. Баща и син“ (Хр. Ботев) и др. В учебника по литература тази тема е разгърната в коментара на приказката „Тримата братя и златната ябълка“ по следния начин: „Важна е и темата за обичта към родното. Най-малкият син покорява дори и най-зловещите пространства... Но дори пред изкушението да стане владетел на царство, той поставя на първо място радостта да живее сред своето семейство. (виж Протохристова и колектив 2016: 63). А в урочната единица за народната песен „Троица братя града градяха“ темата е въведена лаконично, но посланието е ясно: Любовта също е подложена на изпитание. Над нея обаче стои верността към родовата клетва.“ (Протохристова и колектив 2016: 80).

В шести клас темата е продължена с изучаването на „Хубава си моя, горо“ (Л. Каравелов), „Отечество любезно, как хубаво си ти!“ (И. Вазов) и други класически за българската литература творби. Темата за красотата на родната природа и темата за жалбата и мъката по родния дом се разгръщат в стихотворението „Хубава си моя, горо“ от Л. Каравелов. Родното асоциира с образа на гората, познат още от народните песни като „място-убежище, закрилница, приют на юнаци и хайдуте“. „Отварянето“ на текста („Хубава си моя, горо“ от Л. Каравелов) се постига чрез съпоставка между народнопесенното ни творчество и възрожденската лирика, представител на която е Любен Каравелов. (Протохристова и колектив 2017: 12). Родното отвежда и към темата за песента (в аспекта на разгърнатия мотив за родното) която поражда междутекстови препратки между стихотворението „Хубава си моя, горо“ от Л. Каравелов и поемата „Хайдуте“ от Христо Ботев, изучавана според новата учебна програма по volume 35 (2), 2020 ISSN 1311-2864 (print)

литература в пети клас. Основна тема в поезията на Ботев, темата за песента се свързва с патетична възхвала на родното: родните борци за свободата на българския народ, родната национална история и родната културна памет, родното национално пространство. Родното национално пространство е представено в песента на Ботевия герой в съзвучие с фолклорния модел (по вертикала – високо и ниско, съответно – планини и полета; по хоризонтала – север – юг/ Дунав – Бяло море, изток – запад/ Цариграда – Сърбия), възплъщаващ единството на територия и народно присъствие. (Протохристова и колектив 2017: 39).

В седми клас темата намира своето продължение в творби като „Стани, стани, юнак балкански“, „Вятър ечи, Балкан стене“ (Д. Чинтулов), „На прощаване в 1868“ (Хр. Ботев), „Немили-недраги“, „Една българка“, „Опълченците на Шипка“, „Българският език“ (Иван Вазов), обединени в програмния сегмент „Българинът във възрожденския свят“. Тези творби по думите на Ал. Кьосев съставляват „гръбнака на българската литература“, т. е. това са нашите литературнокласически творби, в които темата за „родното, противопоставено на чуждото“ намира емблематично разгръщане.

Обгледаното присъствие на темата „родното и чуждото“ в литературните текстове, изучавани през целия втори прогимназиален етап, навежда на следните размисли. В своя патриархален вариант „родното“ възплъщава представите за добро, за ред, сигурност и защита на българина; докато „чуждото“ е олицетворение на враждебното, на хаоса и злото. Мотивът за родното, като възплъщение на най-скъпото е в основата на диалога между творбите „На прощаване“ от Христо Ботев, „Немили-недраги“, „Една българка“ и „Опълченците на Шипка“ от Иван Вазов. С изучаването на Вазовото стихотворение „Отечество любезно, как хубаво си ти!“ (в шести клас) за първи път се въвежда темата за чуждото/ за чужденеца в един по-различен аспект. Отчуждаването от родната природа поражда интерпретации от следното естество: „Човек може да бъде чужденец дори в собствения си дом и в собственото си семейство, когато не се интересува от тях и не е съпричастен с вълненията им.“ (Протохристова и колектив 2017: 20). В седми клас темата за своето,

противопоставено на чуждото, с проблематизирана в творчеството на Алеко Константинов, бележещо „крайната точка на противопоставяне спрямо „несвоето“ (К. Протохристова). Диалогът между двете творби на Алеко – пътеписа „До Чикаго и назад“ и книгата „Бай Ганьо“ откроява съпоставката между „своето“ и „чуждото“. И докато в „До Чикаго и назад“ пътеписецът повествовател осмисля своите впечатления от далечна Америка на фона на разкритата в критична светлина българска реалност, то разказвачът в „Бай Ганьо“ откровено представя сблъсъка между поведението на „един съвременен българин“ и европейската култура. (Протохристова и колектив 2018: 177).

Темата „родното и чуждото“ и нейните подтеми в началото на пети клас се посочват в уроците за нови знания, постепенно натрупаните познания изграждат умения за тяхното самостоятелно търсене / откриване от ученика чрез въпроси и задачи в уроците за упражнения и обобщение. (виж Протохристова и колектив 2016: 45, 64, 101 и др.)

Подходящи образователни методи за тълкуване на литературната проблематика са методът на интерпретацията, съпоставителният метод и историко-типологичния метод⁵. Разбира се, съвременният методически инструментариум не би бил съвременен, ако учителят не ползва електронните технологии и не придава активно интерактивните методи, и особено актуалния напоследък метод „обърната класна стая“⁶.

Проследената тематична линия „родно-чуждо“ генерира нови и нови смисли, тъй като създаденият у ученика прогимназист „пред-разсъдък“ (по Гадамер) / „пред-знание“ поражда асоциации, благодарение на които вече като гимназист, той ще полага предвидените за изучаване в двата гимназиални етапа литературни творби в мрежа от връзки, откриващи в творбата „безброй вписвания от други текстове“.

Заклучение

Казаното дотук няма претенции за изчерпателност или завършеност, още повече, че „завършеността на текста и смисъла е непостижима“. (Н. Георгиев). Факт е обаче, че подобни

подстъпи към литературната творба водят до нейното **компетентностно разбиране и осмисляне**, което в крайна сметка е ключът към успешната житейска реализация на подрастващите. „Съвкупност от знания, умения, нагласи и отношения, компетентностите принципно са способности, но не вродени, а „такива, които са развити чрез качествено учене, в подходяща педагогическа среда и чрез придобиване на сериозен практически опит“, (Zwell, M. Creating a Competence. New York, 2000; цит. по „Компетентности и образование“, МОН, 2020).

REFERENCES

1. Georgiev, N, 1999, Propasti i mostove na mezhdutekstovostta, Plovdiv, UI „Paisii Khilendarski“.
2. Damyanova, A, 2012, Khermenevtika, dekonstruktsiya, konstruktivizim v obrazovaniето po literatura v srednoto uchilishte, Sofiya: UI „Sv. Kliment Okhridski“.
3. Dimitrova, E, Nyagolova, N, 2018, Novite uchebni programi po bulgarski ezik i literatura za 11 i 12 klas. <https://bntnews.bg/bg/a/novite-uchebni-programi-po-blgarski-ezik-i-literatura-za-11-i-12-klas>
4. Toveva, R, 2008, Metodika na literaturnoto obrazovanie, Shumen: UI „Episkop Konstantin Preslavski“.
5. МОН, 2015а, ЗАКОН за preduchilishtnoto i uchilishtnoto obrazovanie.// Dürzhaven vestnik, br.79, 13 oktombri 2015, v sila ot 1.08.2016 g.
6. МОН 2015b, Uchebni programi za V klas v sila ot uchebnata 2016-2017 g.. <http://mnedu.government.bg/?q=page&pageId=1&subpageId=28>
7. МОН, 2016, Uchebna programa po bulgarski ezik i literatura, komponent literatura, za VI klas (obshtoobrazovatelna podgotovka). file:///C:/Users/Doom/Downloads/UP_6kl_Lit_ZP.pdf
8. МОН, 2017, Uchebna programa po bulgarski ezik i literatura za VII klas komponent literatura (obshtoobrazovatelna podgotovka). file:///C:/Users/Doom/Downloads/UP_L_7kl.pdf

⁵ Виж повече в Йочева 2008:64-92.

⁶ Повече за актуалните методи, методически средства и похвати, виж в Книга за учителя по литература. (Протохристова и колектив 2016а: Протохристова и колектив volume 35 (2), 2020 ISSN 1311-2864 (print)

Union of scientists in Bulgaria - branch Sliven

2017а. Протохристова и колектив 2018а); виж също публикацията на М. Тенева „Развиване на мекки умения в училище.“ (Тенева, 2018).

9. MON, 2018a, Uchebna programa po bŭlgarski ezik i literatura za XI klas komponent literatura (obshtoobrazovatelna podgotovka). file:///C:/Users/Doom/Downloads/UP_XI_Lit%20(3).pdf
10. MON, 2018b, Uchebna programa po bŭlgarski ezik i literatura za XII klas komponent literatura (obshtoobrazovatelna podgotovka). file:///C:/Users/Doom/Downloads/UP_XII_Lit%20(1).pdf
11. MON, 2020, Kompetentnosti i obrazovanie.// MON. Kompetentnosten podkhod. <https://www.mon.bg/bg/100770>
12. Protokhristova, K, 1996, Blagozvuchieto na disonansa. Opiti vŭrkhu mezhdutekstovostta. Shumen, Izdatelstvo Altos.
13. Protokhristova, K i kolektiv, 2016, Literatura. 5. klas, Sofiya: Izdatelska kŭshta „Anubis”, ISBN 978-619-215-059-4.
14. Protokhristova, K i kolektiv, 2016a, Kniga za uchitelya po literatura za peti klas, Sofiya: Izdatelska kŭshta „Anubis”, ISBN 978-619-215-0040-2.
15. Protokhristova, K i kolektiv, 2017, Literatura. 6. Klas, Sofiya: Izdatelska kŭshta „Anubis”, ISBN 978-619-215-150-8.
16. Protokhristova, K i kolektiv, 2017a, Kniga za uchitelya po literatura za shesti klas, Sofiya: Izdatelska kŭshta „Anubis”, ISBN 978-619-215-072-3.
17. Protokhristova, K i kolektiv, 2018, Literatura. 7. Klas, Sofiya: Izdatelska kŭshta „Anubis”, ISBN 978-619-215-198-0
18. Protokhristova, K i kolektiv, 2018a, Kniga za uchitelya po literatura za sedmi klas, Sofiya: Izdatelska kŭshta „Anubis”, ISBN 978-619-215-239-0.
19. Teneva, M., 2018, Razvivane na „meki” umeniya v uchilishte. Izvestiya na sŭyuza na uchenite –Sliven, , ISSN: 1311 2864, tom 33 (2), str. 33-36. http://tu-sliven.com/sub/documentation/spisanie_tomeve/A_SU_tom33_2_2018.pdf
20. Teneva 2005: Teneva, T. Urokŭt po literatura 1.-12. klas Metodologiya i metodika. Shumen: Universitet-sko izdatelstvo „Episkop Konstantin Preslavski”.

CONTACT INFORMATION

гл. ас. д-р Екатерина Иванова Петкова
ТУ-София, ДКПРУ-Сливен